

Referat

af møde i det udenrigspolitiske navn fredag den

4. marts 1949, kl. 14.00.

Til stede var:

Formanden: Folketingsmand Bomholt
Statsministeren
Udenrigsministeren
Forsvarsministeren
Folketingsmand Alsing Andersen
" Poul Hansen
" Victor Gram
Landstingsmand Ernst Christiansen
Landstingsmedlem Ingeborg Hansen
Landstingsmand Hans Hansen
Folketingsmand Edvard Sørensen
" Jørgen Gram
" Per Federspiel
Landstingsmand Hauch
" Harald Petersen
" Jørgen Jørgensen
Folketingsmand Ole Bjørn Kraft
" Jørgen Jørgensen
" Viggo Starcke

Fra Udenrigsministeriet:

Direktøren

Minister Fr. Hvass

Kontorchef Melchior

Sekretæren: Fuldmægtig Schram-Nielsen

Sekretær Poul Fischer.

Bomholt åbnede mødet og gav straks ordet til Udenrigsministeren.

Udenrigsministeren udtalte i anledning af Jørgen Jørgensens bemærkninger i mødet den foregående dag om, at regeringen havde haft skiftende meninger i den foreliggende sag, at han ikke fandt, at dette var helt retfærdigt. Regeringen havde haft valget imellem først at forelægge nævnet resultaterne af sine overvejelser eller at rådføre sig med nævnet på overvejelsernes forskellige stadier. Regeringen havde valgt den sidste fremgangsmåde og havde derved hele tiden haft nævnet med i sine egne overvejelser. Disse overvejelser var blevet påvirket af de meddelelser udefra, som hele tiden var indløbet til Udenrigsministeriet.

Udenrigsministeren havde den pågældende dag haft besøg af den britiske ambassadør, som havde fortalt, at den britiske regering bestræbte sig for at få forhandlingerne i Washington om Atlantpagten afsluttet så hurtigt som muligt.

Det nye i ambassadørens udtalelser var, at man fra britisk side nærrede håb om, at undertegnelsen af pagten kunne ske i meget nær fremtid, samt at man regnede med, at pagten i første omgang kun ville blive underskrevet af de oprindelige syv lande.

Udenrigsministeren havde forstået, at Brysselmagterne var enige med den britiske regering heri.

Det var så planen, at de andre i betragtning kommende stater skulle have adgang til at slutte sig til pagten så hurtigt, som det var muligt, og så hurtigt, som hvert land ønskede. Det så herefter ud til, at det forhold, at Norge deltog i forhandlingerne, ikke var ensbetydende med, at Norge ville blive blandt de oprindelige traktatparter og derved komme til at indtage en anden formel stilling end den, Danmark ville komme til at indtage.

Fra et dansk synspunkt kunne man ikke være utilfreds med dette.

Udenrigsministeren mente dog ikke, at spørgsmålet om, hvilke lande, der kom til at underskrive i første omgang, var endelig afgjort. I denne forbindelse nævnte Udenrigsministeren, at han kort efter den britiske ambassadørs besøg var blevet opsøgt af den amerikanske chargé d'affaires. Denne, som formentlig næppe var helt så informeret om de seneste forhandlinger, som den britiske ambassadør, havde udtalt, at der ikke bestod nogen aftale om, at kun de syv lande skulle være oprindelige traktatparter. Chargé d'affaires'en troede ikke, at U.S.A. delte Bryssellandenes opfattelse på dette punkt.

Den britiske ambassadør havde under sit besøg hos Udenrigsministeren givet denne den ubetingede forsikring, at der under forhandlingerne om Atlantpagten intet ville blive foretaget imod danske interesser, uden at den danske regering ville blive rådspurgt.

Den amerikanske ambassadør havde telegrafisk spurgt sin regering, om den fandt det hensigtsmæssigt, at Udenrigsministeren rejste til Washington. Svaret, som den amerikanske chargé d'affaires - efter ambassadørens bortrejse i morges - havde gjort Udenrigsministeren bekendt med under sit besøg den pågældende dag, gik ud på, at den amerikanske regering ville være "very pleased" med at modtage Udenrigsministeren, og at man ville være rede til at svare på alle de spørgsmål, denne ønskede at stille.

Bomholt takkede Udenrigsministeren for de givne meddelelser og gav derefter ordet til Edvard Sørensen.

Edvard Sørensen udtalte, at det foreliggende udkast til en instruktion til ambassadør Kauffmann havde været drøftet indgående i partimøder, og at han af sit parti var bemyndiget til at erklære, at Venstre ikke

ville modsætte sig, at instruktionen blev afsendt i dens nuværende skikkelse, idet Venstre opfattede ordlyden som et ubetinget "ja" til en deltagelse i Atlantpagten.

Venstre ville have foretrukket, om regeringen havde fastholdt det forslag, der var blevet forelagt nævnet i mødet to dage forinden, idet partiet var angsteligt for, at den ændrede ordlyd af instruktionen ville skade vor goodwill i U.S.A., og at den ville bevirke, at Danmark - modsat Norge - først kunne komme til at tilslutte sig Atlantpagten, efter at de andre lande havde ratificeret. Endvidere befrygtede Venstre, at regeringens tøven ville have en skadelig indflydelse på de kommende våbenleverancer fra U.S.A., og at den ville virke fremmede på kommunisternes propaganda, hvilket Rusland måske kunne benytte sig af.

Det havde været Statsministerens hensigt at søge at skabe enighed om landets udenrigspolitik, og i stedet for havde han nu opnået, at intet af partierne var fuldstændig tilfredse.

Venstre ville imidlertid, som af taleren indledningsvis bemærket, ikke modsætte sig afsendelsen af instruktionen i dens nu foreliggende skikkelse.

Kraft sagde, at han opfattede dette møde som historisk, og at det var nødvendigt, at hvert enkelt parti havde adgang til at udtale sin principielle opfattelse af, hvilke skridt der burde tages.

<Efter at den konservative rigsdagsgruppe i formiddags havde drøftet sagen i et langvarigt møde, var taleren blevet bemyndiget til at udtale følgende på sit partis vegne:

"Den konservative rigsdagsgruppe har i dag drøftet regeringens forslag om at sende Udenrigsministeren til Washington "for ved direkte kontakt med den amerikanske regering at tilvejebringe det bedst mulige grundlag for Danmark endelige stillingtagen til pagten".

Gruppen beklager, at regeringen ikke fastholdt sit oprindelige forslag om at lade Ambassadør Kauffmann tage direkte del i de nu stedfindende afsluttende forhandlinger om Atlantpagtens udformning. Det er dens opfattelse, at dette ville være i overensstemmelse med et stort flertal af den danske befolknings ønsker, og at det ville have givet Danmark den under de foreliggende omstændigheder gunstigste placering og en større sikkerhed overfor muligheder, der kan komme til at foreligge i den kommende tid.

Hvis regeringen fastholder sit sidste forslag vil partiet ikke modsætte sig, at denne fremgangsmåde anvendes, idet man vil henholde sig til de klare udtalelser, Statsministeren har fremsat under forhandlingerne i nævnet, hvor han har erklæret, at regeringens mål er, at Danmark skal ud af isoleringen, at han ikke tror, at der er andre muligheder derfor end ved en tilslutning til Atlantpagten, og at Udenrigsministerens rejse skal betragtes som en tydelig tilkendegivelse af, at Danmark nærer et ønske om at tilslutte sig det forsversmæssige samarbejde imellem de demokratiske lande i vesten. Udenrigsministerens erklæringer, hvori han har tilkendegivet, at der efter hans opfattelse ikke ved denne fremgangsmåde vil rejse sig nogen hindring for Danmarks hurtige tilslutning til pagten, efter at denne er udformet, har bidraget til, at partiet ikke vil modsætte sig, at denne anvendes på regeringens ansvar." >

Taleren understregede, at han ikke tvivlede på regeringens gode hensigter, men havde anset det for vigtigt at præcisere sit partis standpunkt. Han håbede, at Udenrigsministeren ville rejse så hurtigt som muligt til Washington, og at Udenrigsministeren ville flyve, dels for at nå hurtigere til Washington, og dels for ikke at være for mange dage undervejs, idet der kunne opstå situationer, hvor dette var uønskeligt.

Kraft henstillede, at Udenrigsministeren under

sin rejse blev ledsaget af militære sagkyndige, for at han kunne blive i stand til ufortøvet at optage forhandlinger i Washington om våbenleverancerne.

Taleren fandt det rimeligt, om Forsvarsministeren ville informere repræsentanter for de demokratiske partier om de påtænkte våbenindkøb.

Jørgen Jørgensen M.F. udtalte, at der ingen tvivl var om, at den instruktion, som regeringen nu påtænkte at sende ambassadøren i Washington, i realiteten var ensbetydende med Danmarks tiltrædelse af Atlanterhavsunionen.

Han havde under de forløbne forhandlinger frarådet regeringen på nærværende tidspunkt at tage skridt overfor den amerikanske regering, der bandt Danmark. Det radikale Venstre havde taget dette standpunkt, fordi der var så mange uløste problemer, i hvilken forbindelse taleren særligt nævnte Grønland og bælteerne.

Taleren mente, at regeringen ville have været i stand til at samle et større flertal for sin politik, hvis regeringen var gået frem skridt for skridt, således at rigsdagen, når den endelige beslutning skulle tages, havde stået frit.

Regeringens nuværende politik havde medført, at beslutningen faktisk var taget, når sagen til sin tid blev forelagt rigsdagen, og at behandlingen dér blot ville være af formel karakter.

For Det radikale Venstre bestod der imidlertid ingen anden udvej end at bøje sig for det overvældende flertal.

Taleren sluttede med at sige, at han dybt beklagede regeringens standpunkt, og at han befrygtede, at den vej, man var slået ind på, ville afføde vidtrækkende og uoverskuelige konsekvenser.

Starcke udtalte på sit partis vegne, at han var enig i, at regeringen tilvejebragte fuldstændige oplysninger i Washington med henblik på Danmark stillingtagen

til pagten.

Retsforbundet var imidlertid af den opfattelse, at disse oplysninger burde tilvejebringes af ambassadøren og ikke af Udenrigsministeren, idet Udenrigsministerens planlagte rejse til Washington ville have vidtrækkende konsekvenser. Sprogligt lå der vel i ordet "kontakt" ikke, at Danmark var bundet, men han henstillede, at der i instruktionens formulering skete den ændring, at ordet "endelige" udgik af sætningen "for ved direkte kontakt med den amerikanske regering at tilvejebringe det bedst mulige grundlag for Danmark endelige stillingtagen til pagten".

Ved denne ændring ville man opnå, at man ikke på forhånd var fuldstændig bundet.

Det var endvidere Retsforbundets indstilling, at spørgsmålet om Danmarks tiltrædelse af Atlantpagten burde forelægges rigsdagen og folket, hvis virkelige indstilling ikke var kendt.

Hvis regeringen alligevel støttet af Venstre og Konservative var besluttet på at afsende instruktionen til Kauffmann i den foreslåede skikkelse, ønskede Retsforbundet, at dette skridt ville blive til lykke for landet.

Bomholt nævnede, at det som Edvard Sørensen havde kaldet "forslaget fra i forgårs" ikke havde været noget egentligt regeringsforslag, men havde været et forhandlingsgrundlag.

Udenrigsministeren udtalte, foranlediget af Edvard Sørensens bemærkninger herom, at han ikke troede, at det var rigtigt, at Danmark først ville komme til at undertegne pagten, efter at den var ratificeret, idet Danmark ville kunne komme til at tiltræde pagten straks efter dennes underskrift af de oprindelige stater.

Statsministeren sagde, at der ikke for regeringen bestod mulighed for at følge Starckes henstilling om at slette ordet "endelige", idet dette ville møde

stærk modstand hos Venstre og Konservative.

Statsministeren ville beklage, om andre statsmænd, der befandt sig i en tilsvarende situation, skulle stilles overfor så lidt vilje til imødekommenhed, som han selv havde mødt.

Regeringen havde ikke lagt skjul på, at det var dens inderlige ønske at samle alle demokratiske partier. Statsministeren takkede de partier, der havde støttet regeringens forslag, og bad de andre have i erindring, at han ikke havde søgt at slå partipolitisk ment på dette spørgsmål.

Han henstillede til oppositionspartierne at vise mådehold i den offentlige debat, der utvivlsomt ville opstå.

Forsvarsministeren sagde henvendt til Kraft, at det hele tiden havde været hans hensigt overfor repræsentanter for de demokratiske partier at gøre rede for de påtænkte våbenindkøb i U.S.A.

Bomholt gik ud fra, at nævnets medlemmer ville afstå fra polemiske bemærkninger, idet partierne nu kendte hinandens standpunkter til bunds.

Såvel Starcke som Jørgen Jørgensen M.F. understregede, at der ikke lå partipolitiske, men derimod saglige synspunkter til grund for deres udtalelser.

På fornyet forespørgsel fra Kraft udtalte Udenrigsministeren, at han havde planlagt at rejse fra København til London næste tirsdag, for derefter om onsdagen at sejle videre fra England til New York, hvor han ville ankomme om søndagen. Den amerikanske ambassadør havde tilrådet dette tidspunkt for Udenrigsministerens ankomst.

Udenrigsministeren ville gerne overveje at flyve, men han mente ikke, at der ville være noget vundet herved. I denne forbindelse nævnte han også, at han eventuelt ved at tage turen over England kunne få nyttige samtaler i London. Dette havde han imidlertid

endnu ikke taget endelig stilling til.

Udenrigsministeren havde selv lagt megen vægt på, at forhandlingerne om våbenleverancerne kunne blive påbegyndt snarest, men han troede ikke, at det var nødvendigt at have militære sagkyndige med sig, idet generalmajor Førslev og kommandør Kjølsten formentlig ville være i stand til at yde den fornødne tekniske assistance.

Derimod havde han tænkt at anmode minister Frants Hvass om at ledsage sig på rejsen, idet denne havde fulgt såvel de stedfundne skandinaviske politiske forhandlinger, som havde taget aktiv del i den skandinaviske forsvarskomité's arbejde.

Kraft henstillede påny indtrængende, at Udenrigsministeren benyttede sig af flyvevejen og fremhævede navnlig, at han mente, det var forkert, at Udenrigsministeren befandt sig på havet 4-5 dage, hvilket kunne skabe en uheldig situation, hvis der f. eks. i dette tidsrum blev afleveret en russisk note til Danmark.

Bomholt mente, at Udenrigsministeren af hensyn til landets nationale værdighed ikke burde haste afsted til Washington.

Udenrigsministeren oplæste et forslag til en meddelelse til pressen om nærværende mødes afholdelse.

Da ingen tog ordet ansås forslaget som tiltrækt.

Statsministeren spurgte, om der fra de forskellige partiers side bestod ønske om, at meddelelsen til pressen kom til at give udtryk for hvert enkelt partis opfattelse.

Herpå svarede ordførerne benægtende.

Mødet sluttede kl. 14.40.

Den 5. marts 1949.

henholdsvis
militærattaché
og
marineattaché i
Washington

afdelingschef i
Udenrigs-
ministeriet